

WIKTOR HOŁUBKO

 <http://orcid.org/0000-0001-9040-4516>

Lwowski Narodowy Uniwersytet im. I. Franki

Комуністичний режим 1930-х років в радянській Україні у висвітленні тижневика „Тризуб”

Одним із найвпливовіших часописів міжвоєнної української еміграції був тижневик „Тризуб”, заснований за ініціативи Симона Петлюри у 1925 р. в Парижі. Фактично аж до початку Другої світової війни він виконував роль офіціозу уряду УНР¹. На його сторінках порушувались актуальні проблеми перспектив української державності у контексті міжнародної політики, а також чимала увага надавалась аналізу ситуації на теренах радянської України окупованої Москвою.

Апогеєм сталінських репресій в Україні стали 30-ті роки ХХ ст. Комуністичний тоталітарний режим, що водночас уособлював російську окупацію, розгорнув шалений наступ на будь-які прояви самобутності українського громадського, культурного, духовного й особливо політичного життя. Він намагався максимально ізолювати республіку від зовнішнього світу, приховати масові репресії в Україні, передусім їхню антиукраїнську спрямованість.

Непересічну роль в інформуванні світової громадськості про злочини окупаційної влади в Україні відіграв тижневик „Тризуб”. Найбільше матеріалів про репресії комуністичної влади в радянській Україні з’явилося у журналі з 1930 по 1938 рр. Саме на цей час припадає згортання прого-

¹ А.М. Тимошик-Сударикова: *Паризький журнал „Тризуб”. 1925—1940 роки: формування та функціонування*. Київ 2012; А. Животко: *Історія української преси*. Київ 1999, С. 326—327. С. Петлюра: *Статті, листи, документи*. Т. 4. Ред. В. Сергійчук. Київ 2006, С. 656—661.

лошеної раніше політики українізації і розкручується маховик масових репресій супроти усієї української нації апогеєм чого став Голодомор 1932—1933 рр., а також політичні репресії наступних років.²

Аналізуючи публікації часопису даного періоду, варто зупинитись на тих ключових проблемах, які він порушував: розкриття суті комуністичного режиму в радянській Україні, механізмів його впровадження з метою тотального підпорядкування суспільства, тотожність старої російської імперської політики щодо України з більшовицькою, аналіз інформації, що надходила з України під кутом її достовірності та об'єктивності й її інтерпретація.

На своїх шпальтах „Тризуб” запровадив відповідні рубрики, які інформували читачів про події в радянській Україні: „Червоний терор на Україні”, „Хроніка”, „З преси”, „З Великої України”, „Масові арешти на Україні”, „По совітських тюрмах”. Аналіз політики радянського окупаційного режиму часто подавали редакційні статті журналу, як і окремі публікації його дописувачів. Одразу варто наголосити на особливостях джерел з яких черпала інформацію редакція тижневика про події в радянській Україні. Як це не дивно, активно використовувалась інформація з радянської преси, що потрапляла на Захід. Редакція проводила ретельний аналіз поданих нею фактів й очистивши їх від ідеологічної мішури, робила ґрунтовні аналітичні викладки або ж просто подавала суто фактографічний матеріал після проведеного „просіювання”. Другим джерелом інформації стали матеріали зібрані на основі публікацій західних періодичних видань. Цінну, з погляду автентичності, інформацію подавали листи з УСРР, які нелегально вдалося доставити на Захід. Нарешті, фрагментарну, проте й найбільш об'єктивну інформацію, висилали власні кореспонденти „Тризуба” на території Польщі та Румунії, які інколи мали можливість зустрічатися та брати інтерв'ю у втікачів яким пощастило перейти радянський кордон чи втекти із концтаборів. Усі проблеми, які порушував на своїх сторінках тижневик у тому чи іншому ракурсі торкалися одного фундаментального питання: перспектив боротьби за відновлення суверенітету України у формі демократичної республіки шляхом реституції УНР.

Серію матеріалів, які „відкривають” тему масових репресій в Україні „Тризуб” розпочинає подіями кінця 1920-х рр., коли почався один з перших в УСРР політичних процесів, сфабрикованих органами влади у справі міфічної „Спілки визволення України” (СВУ). Слідство над нею розпочалось у грудні 1929 р. і закінчилося судовим процесом над його 45 учасниками у квітні 1930 р. Їм інкримінували діяння спрямовані на від'єднання України від СРСР та відновлення її державного суверенітету, а також

² К.К. Кондратюк, О.М. Сухий: *Сучасна національна історіографія новітньої історії України 1914—2009*. Львів 2010, С. 46—69.

зв'язки з еміграційним урядом УНР.³ Фактично він ознаменував перехід більшовицького режиму до жорсткого антиукраїнського курсу. Характеризуючи перебіг суду, один з його активних дописувачів Валентин Садовський акцентує увагу на тому, що це «... один із соток тих процесів, якими совітська юстиція змагається тероризувати і залякати українську націю. Це все є факти і події, які характеризують життя окупованої України, за останні місяці... Українському-народові оголошено рішуче і недвозначно війну; московські можновладці перейшли в наступ проти України. Військові дії розпочато на широкому фронті»⁴. Автор наголошує на спорідненості імперської політики царської і радянської Росії різниця між якими лише у формі. «Не будемо забувати, — пише він, — що коли свої теперішні асиміляторські і централістичні плани Сталін сьогодні здійснює іменем „соціалістичної” Москви, то на другий день після його упадку знайдуться там сили і групи, які будуть мати волю і охоту продовжувати його справу іменем Москви імператорської чи „демократичної”»⁵. Процес над СВУ той самий автор трактує як реакцію більшовицького режиму на дозволу ним раніше політику українізації котра вийшла поза офіційно допущені рамки й переорієнтувала розвиток української культури на власний шлях розвитку з притаманними йому особливостями відмінними від російських шаблонів. Тому, пише він, «найбільш активні її видні представники української наукової і культурної роботи ставляться під суд»⁶.

Припинення українізації, виразом чого стало влаштоване владою судилище над провідними діячами української інтелігенції, наочно засвідчило фіаско мирної спроби насадження комуністичного режиму в Україні. За влучною характеристикою Олександра Лотоцького «план збольшевичення України скрашував якраз на ґрунті національному. Навіть по-за моментами соціальними, українські національні стремління пішли всупереч московського централізму, того самого, що й за вічної пам'яті часів царських. Фальшиві гасла, фактичне зневаження елементарного права, гнобительство, визискування, — за ті свої якості большевизм став ненавистний для українських мас — і як большевизм, себ-то комуністична доктрина, і як дана форма московської окупації»⁷.

„Тризуб” чимало уваги приділяв юридичним аспектам процесу над СВУ. На основі фактичного матеріалу, який подавала радянська преса, редакція тижневика постійно наголошувала на його політичному, а не юридичному аспекті. Вона неодноразово підкреслювала, що більшовицька влада із само-

³ В. Пристайко, Ю. Шаповал: *Справа „Спілки Визволення України”*. Невідомі документи і факти. Київ 1995; Г. Снігірьов: *Набої для розстрілу*. Київ 1990.

⁴ В. Садовський: *Новий етап*. „Тризуб” 1930, № 1—2, С. 5.

⁵ Ibidem, С. 5.

⁶ В. С. [адовський]: *3 життя і політики*. „Тризуб” 1930, № 1—2, С. 10.

⁷ О. Лотоцький: *Підсумки. Під новий рік*. „Тризуб” 1930, № 6, С. 4.

го початку взялася «до його інсценізації. Після повені „масових” мітингів, „обурення й народнього гніву”, що їх впоряджала повсюду на поневоленій Україні погано прихована рука ГПУ⁸, прийшла черга на совітську пресу — підготувати ґрунт для „процесу”. І газети старанно виконують дане їм згори завдання»⁹. Власне на юридичний бік процесу звертав увагу у статті „На теми дня. Процес 45-ти” правник Максим Славінський, вказуючи на його абсурдність, на те, що «більшевицькі правні розуміння це щось таке, що його годі зрозуміти не большевицьким людям»¹⁰. Автор звертає увагу на фальшування самого процесу: «... всі каються як один без оговорок... підсудні визнають за собою більше вини, ніж од них вимагають — і навіть прокуратура припиняє ті визнання. А в тім — на цілому процесі не подано ні одного чинного факту і ціла справа точиться у площині виключно ідеологічній»¹¹. Щоб максимально ретельніше висвітлювати перебіг процесу над СВУ, редакція тижневика намагалася скрупульозно просіювати інформацію, яку подавала офіційна радянська преса. Водночас вона наголошувала на її сумнівності як об’єктивного джерела, адже матеріали «подає вона з процесу препаровано спеціальними майстрами з спеціальною метою: скомпромітувати український рух»¹².

Оскільки більшовицька влада з пропагандистською метою вела пряму радіотрансляцію перебігу судових слухань з Харкова, редакція „Тризуба” вживала заходів для його прослуховування у Парижі та Варшаві. Однак ці спроби виявились безуспішними. Щойно підсудні починали говорити про те, що радянському судочинству було не вигідним, радіотрансляція обривалась. Відтак, як зазначала редакція тижневика, «без сумніву, маємо тут до діла з навмисними махінаціями самих організаторів процесу... Коли тільки те, що говориться в суді, їм не на руку, моментально все обривається і перестає бути чутним. В Харькові цього пильнують»¹³. Відомий український правник, колишній дипломат УНР Андрій Яковлів у статті „Харківський процес »Спілки Визволення України«” звернув увагу на те, чому більшовики вдалися до не практикованого раніше широкого розголосу процесу. Він пояснював це тим, що його організатори поставили «завдання не тільки „ізолювати” назавжди чи на більш-менш довший термін видатніших українських наукових та культурних діячів, але й дискредитувати український визвольний рух, уряд УНР та його діячів, ідею української

⁸ Скорочена назва органу державної безпеки — Державне політичне управління (ДПУ) (рос. Государственное политическое управление (ГПУ), який був утворений при Народному комісаріаті внутрішніх справ у березні 1922 р.

⁹ „Тризуб” 1930, № 11, С. 1.

¹⁰ М. Славінський: *На теми дня. Процес 45-ти*. „Тризуб” 1930, № 27, С. 3.

¹¹ *Ibidem*.

¹² *Процес „Спілки Визволення України”*. „Тризуб” 1930, № 13, С. 16.

¹³ *Ibidem*.

національної державности і взагалі українську ідею. Коли першого завдання — знищення підсудних — большевики могли досягти і нишком, не публічно, то другого завдання можна було досягти лише шляхом певної публічності. З цією метою процес було влаштовано прилюдно і в супроводі найбільшої публічності, яку тільки можливо було перевести в умовах большевицької диктатури»¹⁴. Автор вказує на правовий нігілізм радянського правосуддя і наголошує, що «при формулюванні злочинів, нібито наведених на суді, суд вживає найбільш голосних термінів із сучасного комуністичного лексикону, чим надає вирокові Найвищого Суду України якоїсь „ударної” прокламації»¹⁵.

Як відомо, під тиском слідства та застосованих щодо підсудних тортур, ті змушені були намовляти один на одного. Очевидно, що це також не пройшло повз увагу авторів відповідних матеріалів тижневика. «Не трудно догадатися, в яких обставинах провадився допит в ІПУ і чому обвинувачений там відповідав не щиро. Такої власне відповіді від нього вимагали. А там уміють досягти свого: на це надто багатий арсенал засобів у сучасної інквізиції червоної», — зазначає редакція¹⁶. Не оминула своєю увагою редакція „Тризуба” й так звані „покаяльні листи ворогів народу”, якими рясніла тогочасна радянська преса й мала довести про їхнє „прозріння”, а насправді деморалізацію їхнього людського єства в умовах тоталітарного комуністичного режиму¹⁷. Із 45 підсудних¹⁸ — 15 осіб засуджено до розстрілу, 192 — до концтаборів, 87 — вислано за межі України¹⁹. На своїх шпальтах „Тризуб” переконливо довів, що процес над СВУ «це похід проти всього українського, це спроба позбавити націю її духовного проводу, чільних представників інтелігенції, це замах на знищення самої душі українського народу»²⁰.

Наступна тема, яка розглядається журналом у контексті розгортання московським режимом тотального наступу на українське національне життя — наступ на Українську Автокефальну Церкву, яку пов'язували із

¹⁴ А. Яковлів: *Харківський процес „Спілки Визволення України”*. „Тризуб” 1930, № 29—30, С. 9.

¹⁵ *Ibidem*, nr 31—32, С. 20.

¹⁶ *Процес „Спілки Визволення України”*. „Тризуб” 1930, № 16—17, С. 27.

¹⁷ *З преси*. „Тризуб” 1930, № 12, С. 22.

¹⁸ Серед підсудних були 2 академіки, 15 професорів вузів, 2 студенти, 1 директор середньої школи, 10 учителів, 1 теолог і 1 священник Української Автокефальної Православної Церкви, 3 письменники, 5 редакторів, 2 кооператори, 2 правники і 1 бібліотекар. Див.: В. Пристайко, Ю. Шаповал: *Справа „Спілки Визволення України”. Невідомі документи і факти...*, С. 15—16.

¹⁹ В. Пристайко, Ю. Шаповал: *Справа „Спілки Визволення України”. Невідомі документи і факти...*, s. 85—89; „Енциклопедія історії України”. Т. 9. Ред. В.А. Смолій (голова) та ін. Київ 2012, С. 752.

²⁰ „Тризуб” 1930, № 11, С. 1.

діяльністю СВУ. Редакція журналу звертає увагу на системну підготовку влади до її знищення: постійні звинувачення у зв'язках з „контрреволюцією” та „петлюрівщиною”. Усе це, на її переконання, свідчить про боязнь влади утвердження національної церкви в Україні, тому «Чека²¹, досить підготувало ґрунт, щоб завдати, по ній останній удар»²². Наругую над почуттями українського народу називає редакція тижневика закриття владою Києво-Печерської лаври: «Лавру разом з усім її майном передано всеукраїнському союзові безбожників. У Лаврі кубло безбожників! Ця нова і гірка зневага найсвятішого, що є в серці народньому, не тільки не пригасить релігійного почуття, а навпаки ще більше його роздмухає серед українського населення»²³. Політичні репресії розпочаті радянським режимом в Україні справою СВУ журнал оцінює як ганебну комедію, що ставить собі за завдання припинити розвиток українського національно-державного руху, спрямованого проти „московської диктатури”.

Публікації „Тризуба” 1930-х рр. переконливо доводять про утвердження в СРСР тоталітарного режиму, який водночас приховує російську окупацію України. «Треба віддати належне московській політиці щодо України: вона має свою традицію, свою систему, свою сталість і непереривність... Що той процес централізації йде тепер під прапором червоним, а не трьохколовим, як колись, це справи не міняє»²⁴. Що ж до формального статусу УСРР, то «протягом останніх десяти»²⁵ років перебування під впливом Москви,

²¹ Загальноживана назва репресивного органу радянської держави — Надзвичайної комісії по боротьбі з контрреволюцією та саботажем (рос. Всероссийская чрезвычайная комиссия по борьбе с контрреволюцией и саботажем — ВЧК). Створена у грудні 1917 р. Першим її головою був Ф. Дзержинський. У січні 1919 р. після другої агресії радянської Росії проти УНР і часткової її окупації утворено її аналог в Україні — Всеукраїнську надзвичайну комісію по боротьбі з контрреволюцією, спекуляцією та службовими злочинами — ВУЧК. У своєму розпорядженні мала власні війська, проводила жорстокі репресії проти опозиційних комуністичному режимові сил. Існувала до лютого 1922 р. й була реорганізована у Державне політичне управління — ДПУ (рос. Государственное политическое управление — ГПУ). Zob.: A. Lityński: *Prawo Rosji i ZSSR 1917—1991, czyli historia wszechwładzowego komunistycznego prawa (bolszewików). Krótki kurs*. Warszawa 2012, С. 335—349; *Гражданская война и военная интервенция в СССР. Энциклопедия*. Ред. С.С. Хромов. Москва 1983, С. 136—137.

²² „Тризуб” 1930, № 7, С. 1.

²³ „Тризуб” 1930, № 5, С. 2.

²⁴ „Тризуб” 1930, № 31, С. 13.

²⁵ Йдеться про “Союзний робітничо-селянський договір між УСРР та РСФРР” від 28 грудня 1920 р. Формально, залишаючи свою конституцію і „самостійність”, УСРР вступала у воєнний і господарський союз з РСФРР. Вона об'єднувала з російськими наркоматами: військових і морських справ, зовнішньої торгівлі і фінансів, праці, шляхів сполучення, пошт і телеграфів, Вищу Раду Народного Господарства. Українська сторона застерегла за собою право контролювати діяльність об'єднаних комісаріатів на території УСРР. Декларувалася повна рівноправність поміж обома республіками, що на практиці залишалось формальним. Див. *Історія Української РСР. У 8-ми т.* Т. 6. Ред. П. Гудзен-

Україна дійшла від стану суверенної хоч de jure держави, держави все-таки міжнародне юридично визнаної, до становища майже цілком безправної колонії»²⁶.

Зрозуміло, що повз увагу тижневика не пройшла більшовицька політика колективізації, що вилилася у справжній геноцид проти українського народу. Редакція „Тризуб” ще на початку 1930 р. передбачала катастрофу, яку вона несе українському селянству, ба більше — усій нації, оскільки воно становить її основу: «Як таранами без перестанку б'ють совіти по українському селянству податками та колхозами. До колективів ще не загнали, пролетарської психології не утворили, але недосіви, неврожай та недоїдання по містах і по селах на майбутній рік уже забезпечено»²⁷. Загалом, на шпальтах журналу містилася об'єктивна інформація, що висвітлювала насильницькі методи колективізації, фізичну розправу над селянством, що знайшла прояв у так званій політиці „ліквідації куркульства як класу”: «Безоглядно нищать хазяйство кожного селянина, що видається їм заможним, безпардонним способом тягнуть на налігачі населення у ті колективи, на село висилають цілі хмари спеціальних комісарів, агентів влади і чека, набраних із зайдів, що їх така сила налинула на Україну під крилом окупаційної армії. Знуцання над українським селянином не має меж. Проводиться масове висилання селян поза межі України... Рясно йдуть повідомлення про судові процеси, про розстріли»²⁸. Статті, інформаційні замітки часопису 1930—1931 рр. переповнені тривогою про грядущу катастрофу, оскільки колективізація «є ні чим іншим як зруйнуванням і знищенням індивідуального селянського господарства без заступлення його якоюсь іншою продукційною формою...»²⁹. Відтак, констатує редактор журналу Валентин Садовський: «Маємо лише перші ознаки, перші симптоми тих грізних і страшних часів, які наступлять. Кажемо — грізних і страшних часів, бо жадному сумніву не може підлягати, що проблеми організації хліборобської продукції на нових основах совітська влада розв'язати не зможе. Все, що робиться зараз, не може бути названо инакше, як організація голоду на Україні»³⁰. На сторінках часопису поміщалися матеріали, що ілюстрували катастрофічні наслідки більшовицької колективізації. Так у рубриці “Хроніка” поміщеній у тижневику в січні 1931 р. описано жахливу картину наслідків колгоспної безгосподарності: брак корму для

ко. Київ 1977, С. 38; Г. Єфіменко: *Статус УССР та її відносини з РСФРР: довгий 1920 рік*, Київ 2012, С. 302—314.

²⁶ Гл. Л.: *Суверенність УССР. (Конституція й практика)*. „Тризуб” 1931, № 15, С. 12.

²⁷ „Тризуб” 1930, № 3, С. 6.

²⁸ „Тризуб” 1930, № 30, С. 9

²⁹ В. С.[адовський]: *З життя й політики. Організація голоду на Україні. Закінчені й знищення селянства*. „Тризуб” 1930, № 11, С. 18.

³⁰ Ibidem, С. 19.

худоби доводить до того, що коней господарі кидають напризволяще, не маючи чим їх годувати. Навіть у колгоспах коней залишають самих собі на полях «бо немає що їм дати їсти»³¹. Тижневик намагався інформувати читачів про реакцію селянства на насильницьку колективізацію. Через брак джерел, редакція спиралася переважно на повідомлення радянської преси, котра, як відомо, усі протести проти колективізації кваліфікувала як „бандитизм”, або ж на повідомлення втікачів, яким пощастило перейти радянсько-польський, чи радянсько-румунський кордон. Загалом вона подавала правдиву інформацію про масштаби репресій однак дещо перебільшувала організованість і масовість селянського опору під прапором УНР³². Передбачаючи загрозу голодної катастрофи, вже у 1930 р. з'являються публікації у яких лунав заклик вжити термінових заходів аби донести до відома світової громадськості, насамперед через Лігу Націй, інформацію про більшовицьку політику терору над українським селянством³³.

Найбільший масив матеріалів, що висвітлюють Голодомор в Україні, тижневик подавав у період з січня 1932 по жовтень 1933 рр. Він мав велике значення в інформуванні світової громадськості про влаштований сталінським режимом голод в Україні чим актуалізував українське питання на міжнародній арені.

Провідною ідеєю усіх матеріалів „Тризуба” є ствердження факту окупаційного характеру радянської влади в Україні, а отже безперспективності її зусиль щодо налагодження стабільного економічного життя в країні. Цікавими з цього погляду є статті вже згаданого раніше відомого економіста Валентина Садовського, колишнього міністра в уряді УНР доби Центральної Ради. Здебільшого йому належать аналітичні огляди радянської преси, що стосувалися прогнозування розвитку сільського господарства радянської України. Він фактично передбачив назріваючу катастрофу Голодомору коли проаналізувавши дані радянської преси за 1931 р. про стан сільського господарства, дійшов висновку, що «в жодному році... не виявилася, так з повною швидкістю і виразністю ціла безсильність чужої влади встановити нормальні відносини і порядок на українській землі... Совітська влада... в повній безпорадності все виразніше обертає своє панування на Україні в найбільш хижачку, грабінницьку експлуатацію природних ресурсів нашого краю»³⁴.

Інформація про неминучу голодну катастрофу, що насувалася на Україну, починаючи з січня 1932 р. практично не сходила зі шпальт „Тризуба”. Варто наголосити, що в редакції „Тризуба” дійшли висновку про незворотність масового голоду в Україні, базуючись переважно на

³¹ „Тризуб” 1931, № 2, С. 35.

³² Д. Геродот: *Завтра мусить бути інакше*. „Тризуб” 1930, № 35, С. 25.

³³ В.Л.: *Лист зо Львова*. „Тризуб” 1930, № 11, С. 18.

³⁴ В. Садовський: *А все таки*. „Тризуб” 1932, № 37, С. 67

даних радянських видань, котрі отримували офіційно через передплату їх бібліотекою ім. С. Петлюри в Парижі або через посольства інших країн, з якими підтримували неофіційні зв'язки. Щоправда, через технічні перешкоди, зумовлені доставленням радянських періодичних видань у Францію, інформація про події в Україні з'являлася щонайменше з місячним запізненням. Незважаючи на це, треба віддати належне його редакції, яка, мабуть, першою серед закордонних видань інформувала світову громадськість про неминучу катастрофу, до якої українське селянство довів більшовицький режим.

Розширення масштабів голодомору в Україні і пов'язана з ним політика колективізації стала об'єктом особливої уваги „Тризуба”. Її висвітлення редакція проводила у декількох аспектах. Найперше — максимально повне і якомога оперативне інформування читачів про події в Україні; далі — аналіз сутності антиселянської політики більшовицької влади, з'ясування причин їхньої патологічної ненависті до українського селянства; мобілізація української еміграції на допомогу біженцям з радянської України; нарешті — інформування про заходи еміграційного уряду УНР на міжнародній арені з метою впливу на світову громадськість, щоб актуалізувати українське питання у світовій політиці. У ситуації, коли СРСР заперечував наявність голоду в Україні, а світова преса почала писати про нього лише навесні 1933 р., факти, які подавав „Тризуб”, по суті, були єдиним джерелом інформації для Європи, що пробивали організовану радянською владою інформаційну блокаду. Зрозуміло, що редакція не мала особливих можливостей для збору інформації, оскільки не могло бути й мови про акредитацію кореспондентів „петлюрівського” видання в УСРР, проте різноманітними каналами здобувала листи з України, а головне — нав'язувала контакти із втікачами, яким вдалося перейти кордон на захід до Румунії і Польщі. Починаючи з лютого 1932 р., втечі з радянської сторони на румунську територію стали доволі поширеним явищем. Починаючи з березня 1932 р. по вересень 1933 р., „Тризуб” регулярно поміщав репортажі, переповнені жахливими деталями розправ радянських прикордонників над втікачами з України в Румунію. Найбільшою інформативністю відзначалися матеріали, що виходили з-під пера Дмитра Геродота (Д. Івашини), журналіста за фахом, громадського діяча української еміграції в Румунії³⁵. Він був одним з ініціаторів створення Громадсько-допомогового комітету в Румунії, що опікувався біженцями з УСРР. У репортажах про діяльність останнього особлива увага надавалася встановленню контактів з офіційними державними чинниками Румунії, їх інформуванню про влаштований Москвою голодомор в Україні. Як відомо, Західний світ дуже обережно сприймав

³⁵ *Енциклопедія українознавства. Словникова частина*. Т. 1. Ред. В. Кубійович. Львів 1993, С. 376.

повідомлення про голод в Україні чим, по суті, робив послугу сталінському режимові сприяючи нищенню українців. Звичайно, цього волаючого факту не могла оминати редакція „Тризуба”. Відповіддю тижневика на фальсифікації знаного американського журналіста Уолтера Дюранті, а також на звіти у західній пресі про свою поїздку Україною у 1933 р. французького міністра Едуарда Еррію, що, до речі, була ретельно зрежисована радянськими спецслужбами, стали критичні публікації, які мали „розбудити” приспане сумління західних журналістів, політичних і державних діячів й громадськості загалом. У одному із чисельних повідомлень про трагічну втечу голодуючих селян на румунську територію через Дністер, згадуваний вище Д. Геродот висміював позицію Заходу: «Всякий зрячий давно вже побачив, що большевизм — це не є поступ, а дикунство, не символ права, а зразок безправ'я, не втілення волі, а практика найбільшого деспотизму й найжорстокішого насильства»³⁶. Такими ж розвінчувальними, подекуди сатиричного забарвлення, були відгуки „Тризуба” на заяви Е. Еррію про його поїздку в СРСР, яку називали не інакше як „туристичною”³⁷.

Подаючи численні факти, які підтверджували небачені до того масштаби голодомору в Україні, редакція „Тризуба” постійно акцентувала на тому, що він організований штучно. У редакційній статті одного з його серпневих номерів зазначалося: «Коли в країні, яка ще донедавна вивозила хліб закордон у величезних кількостях, без жодних для того умов природнього характеру приходиться до голоду й людоїдства, то хіба не ясно, що такий, стан речей просто „зробили” ті, що сьогодні панують над нашим нещасним краєм і в інтересах яких, очевидно, є якнайбільше знищити наш непокірний народ. Тільки большевицька пропаганда й якісь темні в світі сили весь час силкуються замазати дійсний стан речей в Україні й присипають, на жаль, з певним успіхом, світову опінію й людську совість»³⁸. Інший дописувач „Тризуба” Семен Нечай також наголошував, що більшовицький режим сам навмисне спричинив голод в Україні³⁹.

Неабияку цікавість становлять публікації, у яких зроблено спробу збагнути наслідки Голодомору для української нації. Можна стверджувати, що висновки, зроблені авторами „Тризуба”, знайшли своє підтвердження у працях сучасних дослідників, яким не лише легше оцінити події 1932—1933 рр. в Україні з перспективи часу, а й зібрати раніше недоступний матеріал. Насамперед постає питання, наскільки об'єктивною була інформація тижневика про кількість жертв Голодомору. Абсолютних цифр, котрі б про це засвідчували, у ньому не подано. Це й зрозуміло, адже жодних офіційних даних радянська сторона не оголошувала, а жажливі

³⁶ Д. Геродот: *3 трагедій на Дністрі*. „Тризуб” 1933, № 25, С. 30.

³⁷ „Тризуб” 1933, № 35, С. 2; „Тризуб” 1933, № 37, С. 3.

³⁸ „Тризуб” 1933, № 30—31, С. 1.

³⁹ С. Нечай: *Жахи голоду в Україні*. „Тризуб” 1933, № 30—31, С. 21.

розміри смертності трималися в таємниці. Однак, у певних публікаціях „Тризуба” стверджувалося, що від голоду в Україні щодня помирають тисячі людей⁴⁰, що «мільйони „куркулів”» загинули, або були приречені до смерті на заслання у далекій півночі⁴¹. У публікаціях вказується й на економічні й етносоціальні наслідки Голодомору для українського народу. Серед них — підрив економічної бази нації, її деморалізація, втрата відчуття автохтонності (поява властивості до “хронічної трансміграції”), духовна руїна. Більшість авторів дійшла слушного висновку, що сталінський режим знищив прадавні традиції української землеробської цивілізації, її творчий потенціал⁴². Єдиним порятунком з цієї трагічної ситуації, на переконання часопису, є визволення України від окупації більшовицької влади.

Аналізуючи публікації тижневика за 1932—1933 рр., можна констатувати, що вони відзначалися інформативністю й об’єктивністю. За нашими підрахунками, за цей період було опубліковано понад 60 матеріалів різного роду, які висвітлювали Голодомор в Україні. До речі, уже після найдраматичніших років Голодомору, на сторінках часопису порушувалися питання його деморалізуючого впливу на населення. Уже згадуваний кореспондент „Тризуба” в Румунії Д. Геродот публікував свідчення очевидців-втікачів про ситуацію на Поділлі середини 1930-х років⁴³. З одного боку, вони акцентують увагу на запровадженні комуністичним режимом жорстокої системи управління, коли за словами втікача-селянина «Нас зав’язали у мішок, нічого не вдієш, не рухнешся навіть. Куди штовхнуть, туди й похилишся», з іншого — на моральне здичавіння сільської людності під російським комуністичним управлінням, коли в українському селі панує «хронічне недоїдання, непевність завтрашнього дня, вічне насильство, ошуканство, відсутність чогось вищого, ідейно вплинули на психологію людей так, що населення почало прямо дичавіти». Автор наводить жахливі факти, що траплялись у подільських селах: пограбування церков, антирелігійна кампанія влади, що зводилась до примусового залучення селян до праці у великі релігійні свята, плондрування цвинтарів з метою пограбування могил задля пошуку там срібних і золотих речей⁴⁴.

Середина — друга половина 1930-х рр. стала періодом масових політичних репресій в СРСР. Вони не оминули й радянської України. Характерно, що усе це проходило на тлі широко розрекламованої владою кампанії прийняття 8-м всесоюзним надзвичайним з’їздом Рад 5 грудня 1936 р. другої (так званої сталінської) конституції СРСР, що офіційно проголошувала

⁴⁰ Д. Геродот: *Трагедія втікачів з України*. „Тризуб” 1933, № 21—22, С. 27.

⁴¹ Д. Геродот: *З трагедій на Дністрі*. „Тризуб” 1933, № 25, С. 30.

⁴² К.Н. Ніко: *Голод на Україні*. „Тризуб” 1933, № 2—3, С. 16.

⁴³ Д. Геродот: *На окупованій Москвою Україні*. „Тризуб” 1936, № 43—44, С. 8—10.

⁴⁴ *Ibidem*, С. 9—10.

перемогу соціалізму в СРСР⁴⁵. У публікаціях часопису наголошувалось на її бутафорному характері. Зокрема піддано гострій критиці так зване „всенародне її обговорення”. Характеризуючи дебати над її текстом на з’їзді Рад, В. Садовський справедливо зауважує, що це був «грандіозний, організований в загальносоюзному масштабі мітинг, який мав виявити, що всі народи союзу з відданістю й любов’ю об’єднуються навколо Сталіна і з вірою й надією готові виконувати його волю»⁴⁶. З особливим обуренням „Тризуб” засуджує виступ голови уряду радянської України Панаса Любченка: «Такого запобігання ласки московського „пана”, яку виявив тов. Любченко ще досі не було зареєстровано в історії відношень українсько-московських... Вся її концепція збудована була так, що Україна тільки і тоді світ побачила, коли опинилась під окупацією совітів. Зараз-же вона так просперує і „благоденствує”, що нічого іншого не бажає, як залишитися і надалі під московською п’ятою»⁴⁷. Цікаво, що один з авторів допису передрікав йому сумну долю, наголошуючи, що його прислужництво перед московським окупантом не врятує від репресій, яких уже зазнало чимало інших йому подібних діячів.

Аналізуючи зміст конституції 1936 р., автори „Тризуба” звертали увагу на суперечності між задекларованими у ній демократичними засадами та дійсністю. Очевидно, що у низці своїх статей часопис не міг обминути національне питання, яке порушувала конституція. Він вказував, що «поодинокі артикули „найдемократичнішої в світі” конституції в їх зіставленні, а особливо їх пристосуванні до життя, творять зняряддя найбрутальнішого національного поневолення», а „права” радянських республік не мають найменшого значення, позаяк «той хто знає принаймні побіжно історію кривавої війни між Московщиною та поневоленими нею націями... той може належно оцінити цинізм московської демагогії»⁴⁸.

Наприкінці 1930-х рр. СРСР охопили масові політичні процеси, що супроводжувались жорстокими репресіями. Не оминули вони й радянської України оскільки комуністичний режим й надалі вважав, що найбільшу загрозу тут для його існування становить національний рух. Значну цікавість „Тризуба” викликали повідомлення про розправи не лише над українськими громадськими та культурними діячами, але й партійними і держав-

⁴⁵ Конституція (Основной закон) Союза Советских Социалистических Республик. Москва 1937; С.В. Кульчицький: Конституційна реформа в СРСР. В: Енциклопедія історії України: у 10 т. Т. 5. Ред. В.А. Смолій. Київ 2009, С. 55; О.М. Мироненко, І.Б. Усенко: Конституція СРСР 1936. В: Енциклопедія історії України. Т. 5..., С. 89; A. Lityński: *Prawo Rosji i ZSSR 1917–1991...*, С. 65–81.

⁴⁶ В. С. [адовський]: *З життя й політики*. „Тризуб” 1936, № 43–44, С. 14.

⁴⁷ К. Ніко: *Листи до земляків*. „Тризуб” 1937, № 1–2, С. 5.

⁴⁸ М. Данько: *Конституція національного поневолення*. „Тризуб” 1937, № 1–2, С. 9–11.

ними функціонерами радянської України. Водночас, варто наголосити, якщо в інших республіках СРСР масові репресії проти партійних діячів розгорнулись від 1937 р., то в Україні фактично це була вже друга після 1933 р. хвиля⁴⁹. Українських комуністів звинувачено в націонал-ухильництві. Фактично сталось те, що передбачав тижневик, коли публікував матеріали про прислужницьку щодо російського комуністичного режиму роль українських комуністів, попереджаючи, що ті усього-на-всього матеріал для реалізації московських планів в Україні⁵⁰. Оцінюючи судові процеси 1937—1938 рр., автори публікацій звертають увагу на те, що їх метою є встановлення особистої диктатури Й. Сталіна, а що стосується їхньої юридичної оцінки, то називають їх не інакше як „судовими комедіями”. Найабсурднішим виглядало у них те, що „ворогами народу” із звинуваченням в „українському сепаратизмі” стали якраз ті хто в 1917—1920 рр. найактивніше проти нього виступали⁵¹.

У статтях часопису дуже влучно окреслено ціль масових репресій проти колишніх ветеранів більшовицької партії, так званої „старої гвардії” котра, пройшовши царські репресії і підпілля, повіривши в ідеали комунізму, не спромоглася стати опорою тоталітарного режиму однак все ще зберігала вірність проголошеним колись принципам побудови гуманного суспільства. Відтак вона стала перешкодою для утвердження особистої диктатури Й. Сталіна, якому треба було опертись на нову молоду бюрократію, виховану в умовах післяреволюційної дійсності, що радше формально засвоїла комуністичні гасла і беззастережно була готова сприйняти диктатуру „вождя”. Розкриваючи механізм комуністичного терору кінця 1930-х рр., уже згадуваний М. Данько влучно наголошує на його особливостях: «Сучасний терор різниться від попереднього головню тим, що переважна частина його жертв властиво не знає за що їх трапляє це уря-

⁴⁹ Із 102 членів і кандидатів у члени ЦЛ КП(б)У репресій зазнало 100 осіб, а з 11 членів Політбюро загинуло 10. Див.: К.К. Кондратюк, Г.А. Боднар, В.М. Качмар, В.Є. Голубко: *Історія України 1914—2008*. Київ 2011, С. 158.

⁵⁰ Сплеск кампанії викриття „ворогів народу” розпочався після вбивства 1 грудня 1934 р. С. Кірова, члена Політбюро ЦК ВКП (б), якого вважали потенційним лідером партії і суперником на посаді Генерального секретаря Й. Сталіна. Його вбивством сталінське керівництво скористалось для нагнітання істерії в країні і розкручування маховика репресій проти усіх хто виявляв найменшу підозру в опозиційності режимові. Супроти осіб притягнутих до відповідальності за політичними звинуваченнями розглядали в позасудовому порядку зі застосуванням вищої міри покарання — розстрілу. З 1937 р. Й. Сталін віддав особисту вказівку органам НКВС застосовувати до заарештованих фізичні тортури. В результаті люди, що дісталися в руки репресивних органів не витримували їх і підписували протоколи, зводячи наклеп не лише на себе, але й на усіх тих, якими цікавились слідчі. Див. І. Білас: *Репресивно-каральна система в Україні 1917—1953*. Київ 1993.

⁵¹ М. Данько: *Показові процеси і московські плани на Україні*. „Тризуб” 1937, № 7—8, С. 9.

дове лихо... Постає питання, яке значіння може мати терор доведений до абсурду? Його значіння полягає в тім, що він зробився самоціллю. Завданням терору являється тероризувати всіх і кожного за все і за ніщо. Вигода кари за фантастичні злочини полягає в тім, що покарати можна кожного, і то цілком несподівано, "меч революції" має висіти на волоску над кожним і відбити у всіх охоту до опозиції проти „геніального і улюбленого” Сталіна»⁵². Автор доходить висновку, що панівний в СРСР режим остаточно повернувся до висхідного пункту — „воєнного комунізму”. В іншій редакційній статті „Тризуба” також акцентується увага на тому, що проведена „чистка” панівної верхівки не що інше як своєрідна більшовицька операція, що має на меті «повне підчинення всієї московської державної машини Сталінові, як нічим не обмежуваному диктаторові советської Росії, який не терпить на жадному пості особи, що могла б виявляти хоча б найменшу самостійність»⁵³. Водночас, як підкреслює редакція, терор Й. Сталіна супроти своїх колишніх найближчих співробітників має на меті не лише утвердження одноосібної диктатури, а й «зміцнення „єдиної неділимий” Росії совітського видання»⁵⁴. Іншими словами „Тризуб” постійно дотримувався засадничої концепції, сформульованої його засновником С. Петлюрою про те, що «Між царською Росією і сучасною комуністичною для нас немає різниці, бо обидві вони уявляють собою тільки різні форми московської деспотії та імперіалізму»⁵⁵.

Чи не найбільшу зацікавленість дописувачів „Тризуба” викликала „чистка” уряду УСРР, особливо самогубство його голови Панаса Любченка. Про причини його самогубства (30 серпня 1937 р.) повідомили лише київські газети, вказуючи, що той «замотався у своїх протисовітських контактах і боявся відповідальності перед українським народом». Сама ж редакція тижневика мотивує цей вчинок тим, що «заподіявши собі смерть, уникнув він того, щоб стати на шлях самокаяття і самообвинувачення, яким пішли стільки видатних большевицьких діячів», а водночас уникнув дискредитації і себе, і нації до якої належав⁵⁶. Водночас, часопис справедливо наголошував, що смерть високопосадовця наочно підтверджує факт цілеспрямованої репресивної політики московського центру супроти українських націонал-комуністів, які йому уже не потрібні оскільки відіграли відведену їм роль. «Після його смерті, — зазначає часопис, — на Україні залишилось дуже мало старих українських більшовиків на московській службі. Офіційні московські повідомлення про „зраду” Любченка інтересам українського

⁵² М. Данько: *Терор в СССР і українські завдання в Європі*. „Тризуб” 1937, № 30—31, С. 4—5.

⁵³ „Тризуб” 1937, № 32—33, С. 2.

⁵⁴ *Ibidem*.

⁵⁵ С. Петлюра: *Розпочинаючи видання*. В: *Idem: Статті*. Київ 1993, С. 311.

⁵⁶ В. С.[адовський]: *З життя і політики*. „Тризуб” 1937, № 36, С. 24.

народу», про його „зв'язки з німецькими фашистами, розуміється наскрізь фантастичні. Найкращим доказом є те, що й інші українські комуністи, які служили довго і вірно Москві „потрапили тепер в неласку московському уряду»⁵⁷. Не меншу сенсацію часопису, яка привернула увагу й закордонної преси, викликав розстріл наступника П. Любченка на посаді голови уряду радянської України Михайла Бондаренка — колишнього секретаря вінницького обкому і міськкому компартії, який належав до молодшої генерації партійно-державних функціонерів. Уже через півтора місяці після призначення, 13 жовтня 1937 р. його було відкликано у Москву і вручено ордер на проведення арешту й обшуку і того ж дня без санкції прокурора ув'язнено. Йому інкримінували належність до «антирадянської троцькістської організації, яка діяла у нафтовій промисловості СРСР» і 8 жовтня на закритому засіданні Військової колегії Верховного Суду СРСР під головуванням В. Ульріха визнано винним і засуджено до вищої міри покарання — розстрілу. Вирок виконано 8 лютого 1938 р.⁵⁸ Цю подію редакція „Тризуба” знову ж таки розглядала у контексті існування національної щодо Москви опозиції в Україні, аргументуючи це тим, що репресований належав «до молодшої генерації українських комуністів, якій повинні бути чужі „буржуазно-націоналістичні пережитки” бо виховувався він під безпосередніми рецептами Москви»⁵⁹.

У редакційній статті М. Данька „Любченко й інші” розкрито характер радянських звинувачень суть яких зводилася до інкримінування у зв'язках з іноземними розвідками, „зрадою” інтересам українського народу, належністю до міфічних антирадянських організацій, особливо українських. Автор на підставі опублікованих радянською пресою матеріалів про масовий терор розв'язаний сталінським режимом констатує: «Після трагічного кінця найвидатніших представників старої большевицької гвардії, після недавнього розстрілу маршала Тухачевського⁶⁰ і червоних генералів і низки совітських послів і військових агентів закордоном — ніхто в московському царстві, яке б високе становище він не займав, не може бути гарантованим від наглого кінця свого життя». Він ставить закономірне питання: «На кого ж тепер Москві покладатися? Українці од старого до малого, — не виключаючи ані давніх большевиків, як Скрипник, ані

⁵⁷ М. Данько: *Любченко й інші*. „Тризуб” 1937, № 36, С. 5.

⁵⁸ *Уряди України у ХХ ст.* Ред. В.М. Литвин. Київ 2001, С. 368—371.

⁵⁹ „Тризуб” 1937, № 45, С. 2.

⁶⁰ Михайло Тухачевський (1893—1937), восначальник часів Громадянської війни в Росії, маршал СРСР (1935). Його військово-теоретичні праці викликали суперечливі оцінки у сучасників. Розстріляний за сфабрикованою справою у приналежності до антирадянської воєнної організації. Див.: Б.В. Соколов: *Тухачевский*. Москва 2008; С.Т. Мишков: *Сталин и его маршал*. Москва 2004; Ю.А. Щетинов, Б.А. Старков: *Красный маршал*. Москва 1990.

перехрещених на московську віру українських есерів, як Любченко, ані вихованців сучасного окупаційного режиму, як оце Бондаренко, — всі українці показують себе непевними. Хіба лише на чужинців?». І робить висновок, що «могутній процес національного розвитку на Україні внівець повертає всі намагання Москви опанувати поневоленою землею і наперед засуджує дальші спроби в цьому напрямі її наймитів, до якої б нації вони не належали»⁶¹. У зв'язку із цим часопис саркастично оцінює призначення чергового керманіча уряду радянської України Дем'яна Коротченка, перед тим очільника дніпропетровського обкому КП(б)У, котрий до призначення носив прізвище Коротченков, а після того як став головою уряду «мусів на гвалт зукраїнізувати своє прізвище, щоб хоч по формі прізвище вважатись за українця. А відціль другий висновок, що Москва не вірить вже нікому з українців, ні молодому, ні старому, не знаходить вже собі мужів довір'я серед Коротченків, тільки мусить їх переробляти з Кортченкових»⁶². Усе це робиться, вважає редакція тижневика, з огляду на міжнародну опінію щодо УСРР, щоб бодай зберегти видимість її бутафорної державності. Цікаво й те, що на підставі отриманих з радянської преси даних „Тризуб” передбачив і трагічний фінал іншого українського радянського високопосадовця Володимира Затонського, який тоді обіймав посаду наркома освіти УСРР. У листопаді 1937 р. його заарештовано за звинуваченням в приналежності до „антирадянського українського націоналістичного центру” і у проведенні розвідувальної діяльності на користь Польщі, а 29 липня 1938 р. розстріляно.

Ситуацію в радянській Україні наприкінці 1930-х рр. редакція „Тризуба” трактує в ключі кризи тоталітарного режиму, передрікаючи йому скору загибель, що, очевидно, за тогочасних обставин було перебільшенням. Проте вона цілком слушно наголошувала на тоталітарному характері радянської держави, на тому, що проведені сталінські „чистки” в Україні в 1937—1938 рр. є ознакою її внутрішнього розкладу найяскравішим проявом чого є грубе порушення схваленої нею „найдемократичнішої” у світі конституції, яку та стала „інтерпретувати” відповідно до нової ситуації. Підтвердженням цьому була виборча кампанія грудня 1937 р. під час якої кожен виборчий округ міг висувати лише одну кандидатуру в депутати, перед тим узгодивши її з відповідним партійним осередком. Усе це на переконання редакції тижневика є „комедією” адже усім відомо, що усім СРСР керує не Верховна Рада, а політбюро ЦК ВКП(б), а зрештою сам Сталін»⁶³. Заразом, впадає у вічі й те, що подаючи інформацію про репресії режиму в Україні у цей період, редакція помилково трактувала

⁶¹ М. Данько: *Любченко й інші*. „Тризуб” 1937, № 36, С. 5.

⁶² *Новий халіф на годину*. „Тризуб” 1938, № 11, С. 11.

⁶³ *Ibidem*, С. 11.

їх як реакцію влади на зростання українського визвольного руху. Наприклад, масові розстріли командування київської і харківської військових округ трактуються «як продовження боротьби українського руху проти окупаційної влади і як наростання свіжої української сили, що неминуче зудариться з ворожою московською»⁶⁴.

Наприкінці 1930-х рр. комуністичний режим ще більше посилив тиск на духовне життя українського народу. У рубриці „Хроніка з Великої України” тижневик зосереджував увагу читачів на політиці русифікації українського населення: загострення нагляду над літературним, театральним життям, українським книговиданням і пресою й одночасно насадження російського патріотизму (по суті шовінізму — авт.)⁶⁵.

Підсумовуючи, можна ствердити, що загалом „Тризуб” об’єктивно відтворював ситуацію щодо репресій сталінського режиму в радянській Україні і подавав її крізь призму популяризації у світі національно-визвольної боротьби українців проти російської окупації та ідеї її державної незалежності. Очевидно, що не можна вимагати від редакції фактографічної точності у переданні усіх нюансів влаштованих комуністичним режимом репресій та судових процесів в Україні, адже головним джерелом інформації була радянська преса, що потрапляла на Захід і почасти радіопередачі. Однак потрібно віддати належне редакційному колективу „Тризуба” який, опрацьовуючи вищезазначений матеріал, спромігся відокремити комуністичну ідеологічну полову від зерен правди, зробити глибокі аналітичні висновки, розкрити антигуманну сутність тоталітаризму й окреслити перспективи національно-визвольного руху в Україні.

Wiktor Hołubko

Reżim komunistyczny lat trzydziestych na Ukrainie radzieckiej w odzwierciedleniu tygodnika „Tryzub”

Słowa kluczowe: Ukraina radziecka, represje, tygodnik „Tryzub”, reżim komunistyczny

Streszczenie: W artykule podano analizę materiałów tygodnika „Tryzub” będącego oficjalnym organem rządu Ukraińskiej Republiki Ludowej na wychodźstwie, wydawanym w Paryżu w latach 1925—1940. Szczególną uwagę jego redakcja nadawała wyświetlaniu represji nad społeczeństwem ukraińskim ze strony reżimu komunistycznego który jednoznacznie utożsamiała z okupacją rosyjską Ukrainy. Wśród najważniejszych tematów poruszonych w publikacjach tygodnika wymienić należy: działalność radzieckich represyjnych organów na Ukrainie, procesy sądowe nad ukraińską inteligencją i osobami duchownymi, masowe represje nad chłopstwem ukraińskim i organizacja wielkiego głodu na Ukrainie w latach 1932—1933. Tematem prze-

⁶⁴ „Тризуб” 1938, № 24, С. 1.

⁶⁵ *Хроніка. З Великої України.* „Тризуб” 1938, № 11, С. 27.

wodnim publikacji tygodnika jest stwierdzenie, że po okupacji Rosją Ukrainy na jej terenie ustanowiono reżim totalitarny, będący kontynuatorem polityki imperialnej poprzedniego rządu carskiego w celu utrzymania jej pod swoją zwierzchnością.

Wiktor Hołubko

The communist totalitarian regime of the 1930s in Soviet Ukraine in the coverage of “The Trident” weekly

Keywords: Soviet Ukraine, repressions, “The Trident” weekly, communist regim

Summary: The article is the analysis of the materials of “The Trident” Weekly, published by the emigration government of the Ukrainian People’s Republic in Paris from 1925 to 1940. The editorial board paid particular attention to the repressions performed by of the communist regime, which the editors equated with the Russian occupation of Ukraine. Among the key topics that were raised by the weekly were the coverage of the activities of Soviet repressive bodies in Ukraine, political trials of Ukrainian intellectuals and clergy, mass repressions against the Ukrainian peasantry, and the organisation of the intentional famine of 1932—1933. The main theme of the publications of the weekly is the statement that after the occupation of Ukraine by Soviet Russia, a totalitarian regime was established here, which, like its czarist predecessor, carried out imperial policy to keep it under control.